

DASH:

Huis Werk Stad

Wonen en werken in
het stedelijk bouwblok

/

Home Work City

Living and Working in
the Urban Block

**Delft Architectural
Studies on Housing**

Editorial

In today's service economy, the functional zoning typical of modern urbanism is no longer self-evident. People's domestic and professional lives increasingly take place in one and the same domain. They need a different type of city, one that accommodates a wide variety of programmes, with tailor-made facilities that allow combinations of living, working and care. This issue of *DASH* focuses on the building block as the spatial cornerstone of this development. It is where the individual dwelling, the collective domain and urban life meet.

Workhome blocks that combine new ways of living and working are more than commercial bases topped by a couple of dwellings. Historical projects abound, but contemporary workhome blocks are more difficult to find. Apparently, many of the parties concerned need time to get used to the idea of realizing such projects. What is required, in short, is a cultural transformation. This is why the essays and examples in this issue are a plea for a different way of building.

The advantages of workhome blocks are considerable. The projects in this issue show different living and working communities, from casual to closely-knit, that share meeting places, kitchens, cars, workshops, gardens and many other amenities. Due to their varied use of the spaces, at different times of the day, the people who live and work in them contribute to a vibrant street life. The addition of the work function calls the architectural representation into question. It gives rise to an outspoken architecture that sometimes reveals – and sometimes negates – the functions it contains. Questioning the dynamics between living and working furthermore leads to intelligent forms of flexibility and therefore often results in workhomes that are adaptable.

Researcher/architect Frances Holliss points out the urgency of the live-work challenge in an 'opening manifesto'. The results of her extensive study into homeworkers provide

tools for a better understanding of the issue. Next is a round-table discussion organized by the *DASH* editorial team, which gauged the Dutch situation by talking to a number of architects and urban designers. The discussion confirmed the absence of parties that recognize and dare to enter this particular market. The situation also calls for different approaches to urban design and regulations, because growth and change are an integral part of these projects.

The essays and project documentation have been arranged around three research themes. How do such building blocks enrich the collective domain, that is: the space between the street and the front door? And then: How does the block present itself to the city? And finally: How are living and working distributed over the project, and what are the consequences of this distribution? In a discussion of the first living and working blocks in seventeenth-century Holland, Eireen Schreurs observes that the addition of a working programme led to a number of interesting innovations on the level of the dwelling, the block and the city. Birgit Jürgehake introduces a design study by Japanese architect Riken Yamamoto to show how living and working traditions continue to live on in Japan, and Dick van Gameren explores Amsterdam-Zuid to find out how working facilities have enriched the urban design. Birgit Hausleitner, finally, presents a number of locations in which the mix is promising at the urban design level. This issue of *DASH* concludes with ten exemplary projects that use specially developed drawing techniques to make the themes collectivity, representation and the distribution of working and living visible.

Redactioneel

Met de huidige diensteneconomie heeft de functionele zonerings uit de moderne stedenbouw haar vanzelfsprekendheid verloren. Tegelijk speelt het huiselijke en professionele leven zich steeds vaker af binnen dezelfde sfeer. Dit vraagt om een ander type stad. Deze moet in staat zijn een grote variatie aan programma's te accommoderen, met voorzieningen op maat die een combinatie van wonen, werken en zorgen mogelijk maken. Deze *DASH* richt zich op het bouwblok als de ruimtelijke hoeksteen van deze ontwikkeling. Hier ontmoeten de individuele woning, de collectieve sfeer en het stedelijk leven elkaar.

Het woon-werkblok dat deze nieuwe manier van wonen en werken combineert, gaat verder dan een commerciële plint met daarboven een aantal woningen. Historische projecten zijn er in overvloed, maar hedendaagse woon-werkblokken zijn lastiger te vinden: veel partijen blijken onwennig om zulke projecten te realiseren. Kortom, een cultuuromslag is nodig. Om die reden vormen de essays en voorbeelden in dit nummer een pleidooi voor een andere manier van bouwen.

De voordelen van woon-werkblokken zijn divers. De getoonde projecten laten verschillende (van losse tot hechte) woon- en werkgemeenschappen zien, die vergaderplekken, keukens, auto's, werkplaatsen, tuinen en nog vele andere zaken delen. De mensen die er wonen én die er werken dragen bij aan een levendig straatleven door het gevarieerde gebruik, op verschillende momenten van de dag. De toevoeging van de werkfunctie stelt de architectonische representatie ter discussie. Ze geeft aanleiding tot een uitgesproken architectuur die soms veel, of soms juist helemaal niets van de achterliggende functies prijsgeeft. Verder leidt de vraag van de dynamiek tussen wonen en werken tot slimme vormen van flexibiliteit, en daarmee vaak ook tot levensloopbestendigheid.

In een 'openingsmanifest' wijst onderzoeker/architect Frances Holliss ons op de urgentie van de woon-werkopgave. De resultaten van

haar uitgebreide studie naar thuiswerkers leveren handvatten voor een beter begrip van de kwestie. Hierna volgt een rondetafelgesprek, georganiseerd door de *DASH*-redactie, die de Nederlandse situatie peilde bij een aantal architecten en stedenbouwers. Het gesprek bevestigde dat het aan partijen ontbreekt die deze specifieke markt herkennen en aandurven. Ook vragen deze ontwikkelingen om een andere benadering van stedenbouw en regelgeving, omdat groei en verandering een integraal onderdeel van deze projecten vormen.

De essays en projectdocumentatie zijn gerangschikt rond drie onderzoeksthema's. Hoe verrijken dergelijke bouwblokken het collectieve domein, dat wil zeggen: de ruimte tussen poort en voordeur? Op welke manier presenteert het blok zich aan de stad? En als laatste: hoe zijn wonen en werken over het project verspreid, en wat zijn hiervan de gevolgen? In een bespreking van de eerste woon-werkblokken in het zeventiende-eeuwse Holland constateert Eireen Schreurs dat het toevoegen van het werkprogramma tot een aantal interessante vernieuwingen leidde, die op woon-, blok- en stadsniveau doorwerkten. Birgit Jürgenhake beschrijft aan de hand van een ontwerpstudie van de Japanse architect Riken Yamamoto hoe woon-werktradities in Japan voortleven, en Dick van Gameren kijkt in Amsterdam-Zuid op welke manieren werkvoorzieningen een stedenbouwkundig plan hebben verrijkt. Birgit Hausleitner ten slotte wijst op stedenbouwkundig schaalniveau plekken aan waar menging kansrijk is. Deze uitgave van *DASH* besluit met tien voorbeeldprojecten, waar speciaal ontwikkelde tekentechnieken de thema's collectiviteit, representatie en woon-werkverdeling zichtbaar maken.